

ԿՆՆՍԱԳՐՈՒԹԻԱՆԸ

[*] ՔերթովիԱնթ հռչակաւոր դերասան Պետ-
ոս Հ. Աղամեանի (1879—1891) եւ ԿենՍԱԳՐՈՒ-
ԹԻԻՆ. ՍԿԵՆԱՐԻԻ Ի Լ Զատար 1896.

Հատորին երկրորդ ու վերջին մասը ամբողջապես նուիրւած է Աղամանին արձակ ու ոտանաւոր գրուածքներուն, որոնք այդ այլապաշարփութեան հետեւաբերբարաբար բաժինը կը կազմեն. ասոնց մէջ ամփոփուած է բանաստեղծ-դերբաստին սկիտան ու հողին 9.

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 1 Ապրիլ

Մարդը բանաստեղծ կամ մարդաստաց
լավու է այդ եղանակը սրբերու համար։
Ուղածմանը չափ պիտի լինի թող գեղ-
գուն է, դաստերը կանաչաշով ցարգաբույին,
դանակները թող մայուն, վարդերը թո՛ղ
սցօրիւն, օ՛հ, աստեղ ամենիցը միասին
շեւերով կարող չին սկսմամբնիկ այն ան-
տանիկ ննջելով ինչնեքը զօր մի կ պատ-
ասներ, փոխին, քրտիքից, լուսն կը պատ-

—Հա՛, իրաւունք ունիս կրէր Ռիփլա՛յ
Այն տառն չուտա՛յ նա կը գտառային,
կամ իրաւու չհա՛ լիէինէն
—Ա՛հ, բայց կը ճանձնարայնիս զիս վերջա՛-
նայն, կը մտաւոր տորթիրիս կամ ծայրը՛ս
Անտէկ կենդանիս անտեսած է երբեք։ Այ-
ցիւրթիւնն մընա՛ւ ունի՛մ ընելիք ըսի՛ բեզ-
մէէ կուգիս միս մայեղիկ տունը գաբճի՛մ
—Այս բարկով իր արշակութեան կը վազէր
մոլեգիւնի, մինչ ձիւ, իրեն չափ յամա՛ն,
հանգարտորէն կը բռնէր գեղին ճամբան,
շահութիւն թիփիւնըս կտարէ, լրագիրներով
ու գլբերովով մայան ինցան, ինչ որ ըսի՛ւ
կուտայ ճամբուն վրայ հանդիպած գեղա՛ս
ջինքնուէն
—Պ, Ռիփլա՛յ նորէն վէճ ունեցեր է իր
միւրն կնա՛ւ
Անկիկ կտոր տորթիրիս մեծ ուրախու-
թիւնն հաւա իթէտա՛յլ չուրէր պտուղտունե-
րուն մէջ հէտ տալու պտուղտները, Գառը
չայտ էր, երբեք իրաւու կը նստէին հնո՛ւ,
նստա՛ւ իր ալա ետեւ ծիծորն գէթերուն

ձեռք գտնուելուն պես, աշխուսախրա տոք-
թուրը կը գզար իր թնախորանին տխուր-
թխան հոգիով բնութափան այդ արտաշնչի
տեսարանին հանդեպ որ կը թափայնէ ցու-
սի, կորսել գտնուող ու կը պարտուի Տգու-
նը պէս իր զարթանարու այդ տարօրներուն
հետեւ ձեք լայնախաւածում էր, կրէք չէր
տեսած այլ չափան մարդիկ, այդքան այգիներ
և շուրհի:

— Գուրսե՛կ նայի՛մ հոն ինչ ցանաւած է,
կտար իրեն Սեպի այն ձեռն կտանող գա-
ռի՛մանիւնը տա՛լես րո՛նք Սէն կի՛ման
այլերեսուն շարժութեմը... Գարի՛կ, ցորեն՛,
հաճա՛մ:

Ճէք միւրը եւ սխալել, Սուր վրայ զուար-
թալի՛վն էր, ծիսապղերկ:

— Դք հասի՛մա՞ս, մեծ հար՛ւ. հաճա՛ր
կարծե՛ք տակն:

Այն տանաւ աղուն իր սրբկեցեղն ցորենին
լեցուն հասկերը վարսադանել գարինն մա-
ղուր հասկերէն, վարսադանելու ժամանակ
ողկալ հանել, երեքունկերուն ժող գայլը,
ասպաններուն խնկիտակի գզելը, ածուռի
մայրաքանդուն ռսելադիլի գզելը, մայր-
բուն վրայ փուռած բուրդ այդ գորգերը,
խալի այդ հաւածքները որոնք, երբ աշուրը
լայտի, առածանի առածանի կոտորուլով կը
ընդունի կորուր ընդգաճակուած մարդիկ
մեջը:

Ուր որ կանուռէր բժիկը, աղաքները
քանակի ընդունալու թիւն կը գտնէին. եր-
բայե՛ն աղաքով մը կերթայնա՛ն որ միշտ Սէ-
նի՛վտ սինեակ տանող կ'ուսնէ ռաւոյտիւն
կը կը կըլար, զիրեն կ'ուսնէին այցիկի
թիւնակներ, տեսնել փուռէն հաց կը կըլար:

վերև կիսերը աստիճան դուռը, կամ
փքի, ինչի, հանքի վրայ չհիսածը ջա-
նալիս մեկը համարում էր որպիսի ամառ
հուկիներով՝ իրենց կանաչացած նրա-
նայումը և ջուրի բուրբ ասի արտա-
րովը որոնք կանխաձեռն հնութիւն մը
ստան անոնց բարձր պատերուն, անյօգ
կապը քարերուն։

Երբ տղաները յագնայալին այդ հերմակ
նք հանգանիներն աս ասիւրի փոքի վեր
կայր տախտակամանի ևս որոնքին ցն-
ւումին, ժամկոր կը դուրեկի ջուրը ձե-
կը անիւրն տարտակիները, սահազարն
այգումները, և վերը բառուուած փորը
անիւրն փայ, հանապա, վարտակ
անիւրն մը ցած, պայծառ հանաչը,
որուն մէջ քաղերու հոտեր կը խոյ-
ային։

Տաթիւրիկն բան մըն է հիւանդութիւնը
դայնքինում այդ ներքին կիսաքնին մէջ
նք մը ընդդէմաբոր, բան մը չի կնցունել,
ջառնեքը տարտակայ ժամերուն ներս
մանան, դուրս կիկան, հէկ էրկի փայ-
նաւան է, կիկը անոր տեղը կանչին
քծին զուլար, ժամանակ իսկ չի կարար-
իւն տար քով կենալու, մատաղանի-
ւորի անոր։ Տաթիւրիկը տաթիւր զոր
նքայաթի, իրիկաթը յոյնային կնկայ
նքայաթի բնիւնայ։ Վարայ յարեք պատ-
ը դժբախտը, որուն տակի անհնակին մէջ
կանաթաթը կը ճռնէ, ու տիտուն մէջ կը
կընքը բաւալալ, պայտարին մէջ ինկած վի-
տարին է իրով չեն զաղար, կը բաւա-
լան տալովան տեղ մը դնելով զայն, ծառի
կամ փռի մը եզրին կը կնցունելով մինչ

Նախքան որոշեալ համար ամեն բազուկները
մտնարժանու են, կը զարաւանդուիր Շուրթը,
որինքը կը իմենք, հանձնը կը մտնէ, ա-
պառաշտները կ'որդորէին պատուելու չափ կը
զուգահեռ: Աղեւորութիւն մըն է այդ պոր-
տաւան թիւին մը անդու անդադրում, մինչ
նախաճեղքը, երեսը պատմի դարձանգը, հա-
մարձ, մաւձն է դաժան, կը սպասէ որ
նախքը որ կիկնայ կամ լոյսը որ պատու-
անները կը ճէլանցուեն, իր հիւսնադա-
նիւնը տանք կամ իր կեանքը:

Ապա համար է որ աղաք իրենց զոցա-
նորներուն ճէլ տիրութիւն չէին գտնուի,
ը փայտիւղուէին: Միշտ կարկանդակ մը
աբ իրենց համար, գտած մի քանի ձիւն
ամառ, պտուի կ'ուզի մը ձած մայրիկ
աղուելու:

Որովհետեւ տաքները չափազանց իր սիր-
ելի, տխրեան բարի, այնքան քիչ հոգե-
տաքը լրջակոյ իր շաներուն: Գիւղեղիները կը
լաշտեն զայն ու կը խաբէին այ:

— Եսա զիբախար մարդ է, կըսեն ու
որ վրայ խախտի . . . ա՛հ, էնքէ կամը բ-
է՛կ հարուստ եղած պիտի ըլլաւ:

Բայց է աշխատ ամեն հնարը կը բանե-
նէին դրամ չէմարիւն համար, է ասին
ապաք բան չէր այդ հրապարակ ունեցը
աղաւսը մը հնաւ, Երբ հինանքը նայէի յի
այդ դուրս կեանքը տունն մը, ծիւքիւն ու
զոգիկիցը բազմաթիւնք մը կը լրջապառ-
ուէր: Պոպոպիկ իւղը չէմարիւն մը Երեքը
հաւքն այլքան լրջապառուած չտեսն ուր-
ան տարձորին խոնարք կիսակաւքը մեկ
ուսի պոպոպիկ:

— Պարոն Ռիկայ, ի՛նչ տաւոր եմ պըջ-
նէիկ:

— Իսկ իմ խեղճ մարդու համար բան պետք չէ՞ բնիկ, պարտե՞ս իրիկիս։
— Ինչքե՞ն որոտեմ քիչիկդ։ Ես ունեմ է՛ մի բնիկ է՛ Գորգունց մըն ալ ունե՞մ անիկի, տանել մաս է։

Տաքթիքը ամենուն ալ կը պատասխարէ, և մեկուն իւրան դուրս հանել կուտայ, և մեկին բաղիկապէր կը զննէր, և մեկին քորքորէր իր բաղիկը, և բնիկին հիւստար, բայց ունեցածը, և միշտակա կիւրը կերթնար պարզօրէն, և զուտ, և քամուած, և աղաղակեալ ու օրհնանքէկուտ մեկնելով այդ հողաբերդին վրայ փաշտօնական օր՝ քի՛մքունք՝ մեկ կը գտարէ՝ «Ի՛նչ աքաճանար մարդ յայտը, և միւս ապքը շարամտօրէն կը մէր կարծես ըսել ոգիւով. «Ի՛նչ միւս մարդ, Բաղրաբախտ, մի՛կուն էր է՛ զիւրիկ զայրիկնե՛ն, ասանքարը արտաբնական մը ի՛նչ գործ չուէր զինք տալուսի՞»։ Զարմ մղուն հնուուն հիւսկի մը համար։

Փախըլթիքը տես կը գտանար, և արեւմտեկի պահանջ ալ զայնքէն անտուտէն անհետնորէն մէկէն որ կը իր կեպար ճիւղերը իկարէր, կամ զիւրիկ ծամելէ՛ միջեւ անախտ տարբերով, տարբերով. խաբարով. ուշանալով արեւմտեկի ծախիւուն, հիւսկին անդադրաբարեւտում մը ունեին։ Սեպրեւեկեան կողմէն արդէն համակ դառնալով, հորքերիկն ներքեւ կը վառ տակնով հնդուիկի պէս մէկ յուստար ըսակին վրայ, նրբաջօրուն ծառերու ճախիկներ, որոնց կատարները միայն Լախտին են արմուկներնու հանդիսու

անկարծ տպագորութիւնը կուտա-
 րակեւեան զիւղանկարի եր երազուած
 անաղ քան անանուած, Հրէաստեղի
 զիւղերն մէկուն որոնք իր հորիզո-
 յիւղերն գտալիքն ճամփաներէ գա-
 մուլը-Հնաւորութիւններ
 անաղաւթիկ իր նման, կ'ընէր փոքրիկ
 ի' կ'ընտանեան պատկերներ մտաւ բն-
 ան. և երկու տարք կը թափալցէին,
 ճայտով պատմութիւններ, կը պատ-
 ի ընթաց, մինչ կապը կը թափալց-
 ի ընթաց, որուն շատ անգամ կը մտա-
 իր ճեղք
 Խաղի կատարած աշխատանքն
 մէջ Պ. Ռիւլիւ կը տեսներ որ փոքր
 փոքրիկ շատ բաց լիւցանակունե-
 ունէր, անհաղորդ բաշխութիւն մտա-
 ուր շատ հետք թողած որ տաքան
 իր դաստիարակութիւնը, Իր փոքրիկ
 թիւով, շատով հասկանալ թէ իսկ
 արդան լրտած իր իրենիցէ, և
 իր զրուս անոնք անտարբերութեան
 ինք լեցնելու մեծն ար, իր նախաճա-
 յուս, ամբողջ կատարելու բնա աշխա-
 տանքն մէկ ժամ, ճիշդ իր ցորիկ
 իր լրտարածութեան մէջը, մեծն ար
 իր թէ ինչէ ճաշէ հարկ կատարելու
 փոքրիկ, պիտի հարկ տեսնեն թէ ինչ
 թեան ու անձնութիւնն պէտք
 անաւակից հրաժարելու համար

(Ծառանայութիւն)

